

Itä-Lapin kuntayhtymä
Kuumanientie 2 A
98100 Kemijärvi
Puh: 040 593 2835
Kirjaamo: info@italappi.fi

Valitus 16.8.2024

Vaasan hallinto-oikeus
PL 204
65101 Vaasa
vaasa.hao@oikeus.fi

**ITÄ-LAPIN KUNTAYHTYMÄN VALITUS KOSKIEN POHJOIS-SUOMEN ALUEHAL-
LINTOVIRASTON PÄÄTÖSTÄ 29.7.2024 KEMIJOEN KALATALOUSVELVOITTEEN
MUUTTAMISEKSI**

Asia: Kemijoen ja Raudanjoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttaminen, Kemi, Keminmaa, Kemijärvi, Tervola ja Rovaniemi (Nro 97/2024. Dnro PSAVI/932/2017).

Itä-Lapin kuntayhtymä (Kemijärven kaupunki, Pelkosenniemen kunta, Savukosken kunta, Sallan kunta, Posion kunta) on tyytymätön Pohjois-Suomen aluehallintoviraston otsikossa mainittuun päätökseen. Itä-Lapin kuntayhtymä on edellä mainittujen kuntien kuntayhtymä, jonka tehtävänä on mm. kuntien edunvalvonta.

Kuntayhtymä vaatii aluehallintoviraston päätöksen kumoamista siltä osin, kun se koskee Rovaniemen yläpuolisen Kemijoen vesistöalueen jättämistä muutetun kalatalousvelvoitteen ulkopuolelle. Kuntayhtymä vaatii, että kyseinen vesistöalue (Keski-Kemijoki voimalaitoksineen ja Ylä-Kemijoki) sisällytetään kalatalousvelvoitteen piiriin. Rovaniemen yläpuolisen vesistöalueen jättämiselle pois muutetun kalatalousvelvoitteen piiristä ei ole laillisia perusteita ja päätös on epätäydellinen ja siten osittain lainvastainen. Valituksen yksityiskohtaiset perustelut esitetään valituksen liitteessä valituksen perustelut.

Kemijärvellä 16.8.2024

Anita Ruokamo
yhtymähallituksen puheenjohtaja

Dina Solatie
kuntayhtymän johtaja

Liitteet:
Pöytäkirjaote, yhtymähallitus 16.8.2024, 48 §

Valituksen perustelut

ITÄ-LAPIN KUNTAYHTYMÄN VALITUS KOSKIEN KEMIJOEN KALATALOUSVELVOITTEEN MUUTTAMISTA

Ky 48 § Lapin Ely-keskus jätti 17.3.2017 Pohjos-Suomen aluehallintovirastoon hakemuksen Kemijoen kalatalousvelvoitteen muuttamiseksi.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on tehnyt 29.7.2024 päätöksen Lapin Ely-keskuksen hakemusta koskevan päätökseen (Nro 97/2024. Dnro PSAVI/932/2017). Päätöksen tiedoksiantokuulutus on **esityslistan liitteenä 2**. Kuulutus ja päätös pidetään nähtävillä 29.7.–4.9.2024 aluehallintovirastojen verkkosivuilla osoitteessa <https://ylupa.avi.fi>.

Aluehallintoviraston päätös tarkoitti Itä-Lapin osalta, että Rovaniemen yläpuolinen Kemijoen vesistöalue (Keski-Kemijoki, Ylä-Kemijoki) jäi kalatalousvelvoitetta koskevan muutoksen ulkopuolelle.

Ely-keskuksen hakemuksessa todetaan: ”Kalatalousviranomaisen katsoo, että Kemijoen Isohaaran, Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjäskosken, Valajaskosken, Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten lupaehtojen muuttaminen on välttämätöntä menetetyin vaelluspoikastuotannon korvaamiseksi, luontaisen lisääntymisen palauttamiseksi osaksi kannan hoitoa sekä perinnöllisen monimuotoisuuden ja kalastusmahdollisuuksien turvaamiseksi. Kalatalousviranomaisen vaatii edellä selostetuin perusteluin, että Kemijoen Isohaaran, Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjäskosken, Valajaskosken, Vanttauskosken, Pirtti-kosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten omistajille on määrättävä kalatalousvelvoite.”

Ely-keskus toteaa: ”Luvanhaltijoiden velvollisuutena on suunnitella ja toteuttaa kustannuksellaan Isohaaran, Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjäskosken ja Valajaskosken voimalaitosten yhteyteen tarkoituksenmukainen ja toimiva kalatie sekä alasvaellusreitti ohjausmenetelmineen. Isohaaran nykyisiä kalateitä sekä Lapin ELY-keskuksen toimeksiannosta laadittuja Kemijoen alaosan kalateiden yleissuunnitelmia voidaan hyödyntää soveltuvin osin.”

Keski-Kemijoen osalta Ely-keskus toteaa: ”Kalatievelvoite. Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten luvanhaltijan velvoitteena on hakea rakentamislupa 9 vuoden kuluessa ja toteuttaa kalatiet 12 vuoden kuluessa tämän päätöksen tultua lainvoimaiseksi.”

Ely-keskuksen hakemus perustuu vesilain 3 luvun 22.1 §:ään, jonka mukaan: ”Lupa-
viranomaisen voi hakemuksesta muuttaa kalatalousvelvoitetta ja kalatalousmaksua koskevia määräyksiä, jos olosuhteet ovat olennaisesti muuttuneet. Kalataloudellisesti epätarkoituksenmukaiseksi osoittautunutta velvoitetta voidaan lisäksi tarkistaa, jos velvoitteen kalataloudellista tulosta voidaan parantaa sen toteuttamiskustannuksia merkittävästi lisäämättä.”

Aluehallintovirasto toteaa päätöksessään: ”Aluehallintovirasto hylkää hakemuksessa esitetyn vaatimuksen 3 ”Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten luvanhaltijan velvoitteena on hakea rakentamislupa 9

vuoden kuluessa ja toteuttaa kalatiet 12 vuoden kuluessa tämän päätöksen tultua lainvoimaiseksi.”

Aluehallintovirasto toteaa: ”Tämän päätöksen mukaiset lupaehdot tulee määrätä tarkistettavaksi 10 vuoden kuluttua päätöksen lainvoimaiseksi tulemisesta. Luvanhaltijoiden tulee vuotta aikaisemmin saattaa asia uuteen käsittelyyn lupaehtojen tarkistamiseksi. Tällöin arvioidaan ensimmäisessä vaiheessa määrättyjen toimenpiteiden vaikutus vaelluskalojen luonnonpoikastuotantoon ja ovatko toimenpiteet edistäneet merkittävästi hakemuksessa esitettyjen tavoitteiden saavuttamista. Arvioinnin perusteella tehdään johtopäätökset tarvittavista jatkotoimenpiteistä. Samassa yhteydessä voidaan antaa myös Ossauskosken, Petäjäsken ja Raudanjoen Permantokosken vanhojen uomien vesittämisiksi tarvittavat määräykset.”

Päätökseen saa hakea valittamalla muutosta Vaasan hallinto-oikeudelta. Valituskirjelmä liitteineen on toimitettava Vaasan hallinto-oikeuden kirjaamoon. Tarkemmat ohjeet muutoksenhausta ovat päätöksen liitteenä olevassa valitusosoituksessa. Valitusaika päättyy 4.9.2024.

Lisätiedot: Ely-keskuksen hakemus 17.3.2017, aluehallintoviraston tiedote 29.7.2024 ja asiaan liittyvä aluehallintoviraston aineistokokonaisuus.

<https://www.elykeskus.fi/documents/10191/22142746/esitys+kalatalousvelvoitteiksi.pdf/413ca225-fc1d-485b-8c15-7fb9578ccb83>
<https://avi.fi/tiedote/-/tiedote/70391100>
<https://ylupa.avi.fi/fi-FI/asia/1376705>

Valitusaika asiaan päättyy 4.9.2024. Kuntayhtymässä on valmisteltu Kemijoen kalatausvelvoitteiden muuttamisesta valitus, joka on perusteluineen **liitteenä 3**.

Kuntayhtymän johtajan esitys: Yhtymähallitus toteaa, että Pohjois-Suomen aluehallintoviraston Kemijoen kalatalousvelvoitetta koskeva muutos jättää Rovaniemen yläpuolinen Kemijoen (Keski-Kemijoki, Ylä-Kemijoki) vesistöalue muutoksen ulkopuolelle on lainvastainen. Kuntayhtymä toteaa, että vesilain 3 luvun 22.1 §:n mukainen olosuhteiden olennainen muutos koskee kyseistä vesistöaluetta, jolloin alue tulee sisällyttää velvoitemuutoksen piiriin.

Itä-Lapin kuntayhtymä valittaa Pohjois-Suomen aluehallintoviraston päätöksestä edellä mainitulta osin.

Päätös: Yhtymähallitus hyväksyi päätösesityksen mukaisen valituksen, johon lisättiin kappaleet vesipuitedirektiivistä sekä kulttuuriperinteen merkityksestä.

Pöytäkirjaotteen oikeaksi todistaa

Kaarina Imponen
pöytäkirjanpitäjä

Liite: Valituksen perustelut

SISÄLLYS

1. VALITUKSEN PERUSTELUT	2
1.1 Keski-Kemijoki ja Yli-Kemi velvoitteen ulkopuolelle.....	2
1.2 Lapin Ely-keskuksen hakemus ja aluehallintoviraston päätös	2
1.3 Olosuhteiden olennainen muutos.....	5
1.4 Poikastuotantoalue.....	6
1.5 Istutusvelvoite.....	7
1.6 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	8
1.7 Vaikutukset ympäristöön	9
1.8 Hyödyt ja haitat	10
1.9 Lainsäädäntö.....	10
1.10 Yhteiskunnallisten arvojen ja olosuhteiden muutos	14
2. AVIN PÄÄTÖKSEEN LIITTYVIÄ HUOMIOITA	14
2.1 Kalateiden toiminnan tavoitteen asettaminen.....	14
2.2 Vireillä olevat hakemukset	15
2.3 Raakku, jokihelmisimpukka	15
2.4 Toiminnan tarkkailu.....	16
3. YHTEENVETO, VAATIMUS JA PERUSTELUT	16
3.1 Yhteenveto.....	16
3.2 Vaatimus	17
3.3 Perustelut	17

1. VALITUKSEN PERUSTELUT

1.1 Keski-Kemijoki ja Yli-Kemi velvoitteen ulkopuolelle

Valituksessa on kysymys Rovaniemen kaupungin yläpuolisista Kemijoen voimalaitoksista; Vanttauskoski, Pirttikoski, Seitakorva, sekä Raudanjoen Permantokoski.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto (jäljempänä avi) jätti Rovaniemen Kemijoen yläpuolisen (Keski-Kemijoki, Ylä-Kemijoki) vesistöalueen kalatalousvelvoitemuutoksen ulkopuolelle. Kyseistä vesistöaluetta arvioidaan vasta sen jälkeen, kun avin mukaan on saatu kokemuksia Ala-Kemijoelle suunnitelluista ja rakennetuista kalateistä/ohitusuomista.

Valituksessa päähuomio kiinnitetään miltä osin avin olisi tullut soveltaa voimassa olevaa lainsäädäntöä ja onko avin päätös lainsäädännön mukainen Rovaniemen yläpuolisen Kemijoen osalta?

Käsitteet:

Ala-Kemijoki -käsitteellä tarkoitetaan tässä yhteydessä Rovaniemen kaupunkia ja kaupungin alapuolista Kemijoen vesistöaluetta.

Keski-Kemijoki -käsitteellä tarkoitetaan tässä yhteydessä Rovaniemen kaupungin yläpuolista ja Kemijärven kaupungin välistä vesistöaluetta, jolle myös edellä mainitut voimalaitokset sijoittuvat.

Yli-Kemi -käsitteellä tarkoitetaan tässä yhteydessä Kemijärven yläpuolista vesistöaluetta. Kemijoen haarautuessa Savukosken kunnan alueella Tenniöjoeksi Sallan kunnan puolelle tässä yhteydessä joen Sallan kunnan puolella oleva vesistö sisällytetään käsitteellisesti Yli-Kemi -käsitteen piiriin.

1.2 Lapin Ely-keskuksen hakemus ja aluehallintoviraston päätös

Lapin Ely-keskus toteaa hakemuksessaan: ”voimalaitosten lupaehtojen muuttaminen on välttämätöntä menetetyin vaelluspoikastuotannon korvaamiseksi, luontaisen lisääntymisen palauttamiseksi osaksi kannan hoitoa sekä perinnöllisen monimuotoisuuden ja kalastusmahdollisuuksien turvaamiseksi. Kalatalousviranomaisen vaatii edellä selostetuilla perusteluilla, että Kemijoen Isohaaran, Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjaskosken, Valajaskosken, Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten omistajille on määrättävä kalatalousvelvoite.”

Vesilain 3 luvun 22.1 §:n mukaan: ”Lupaviranomainen voi hakemuksesta muuttaa kalatalousvelvoitetta ja kalatalousmaksua koskevia määräyksiä, jos olosuhteet ovat olennaisesti muuttuneet. Kalataloudellisesti epätarkoituksenmukaiseksi osoittautunutta velvoitetta voidaan lisäksi tarkistaa, jos velvoitteen kalataloudellista tulosta voidaan parantaa sen toteuttamiskustannuksia merkittävästi lisäämättä.”

Avi jätti Rovaniemen yläpuolisen alueen kokonaan pois kalatalousvelvoitteen piiristä toteamalla: ”4. Aluehallintovirasto hylkää hakemuksessa esitetyn vaatimuksen 3 ”Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten luvanhaltijan velvoitteena on hakea

rakentamislupa 9 vuoden kuluessa ja toteuttaa kalatiet 12 vuoden kuluessa tämän päätöksen tultua lainvoimaiseksi.”

Avi toteaa: ”Tämän päätöksen mukaiset lupaehdot tulee määrätä tarkistettavaksi 10 vuoden kuluttua päätöksen lainvoimaiseksi tulemisesta. Luvanhaltijoiden tulee vuotta aikaisemmin saattaa asia uuteen käsittelyyn lupaehdojen tarkistamiseksi. Tällöin arvioidaan ensimmäisessä vaiheessa määrättyjen toimenpiteiden vaikutus vaelluskalojen luonnonpoikastuotantoon ja ovatko toimenpiteet edistäneet merkittävästi hakemuksessa esitettyjen tavoitteiden saavuttamista. Arvioinnin perusteella tehdään johtopäätökset tarvittavista jatkotoimenpiteistä. Samassa yhteydessä voidaan antaa myös Ossauskosken, Petäjäskosken ja Raudanjoen Permantokosken vanhojen uomien vesittämisiksi tarvittavat määräykset.”

Avi perusteli Rovaniemen yläpuolisen Kemijoen vesistöalueen jättämistä velvoitteen ulkopuolelle sillä perusteella, että ensin tulee arvioida millä tavoin Ala-Kemijoen kalatiet/ohitusuomat ovat toimineet. Avin päätös on vesilain 3 luvun 22.1 §:n vastainen ottaen huomioon, että avi perusteli velvoitemuutosta nimenomaisesti vesilain 3 luvun 22.1 §:n mukaisella olosuhteen olennaisella muutoksella koko Kemijoen vesistöalueella.

Olosuhteen muutos koskee myös Rovaniemen yläpuolista Kemijoen vesistöaluetta.

Käytännössä velvoitteen *kaksivaiheistaminen* tarkoittaa, että Keski-Kemijoen kalatiet/ohitusuomat tulevat rakennetuiksi vasta n. 15 vuoden kuluttua (ensimmäisen vaiheen *odotusaika* 10 vuotta ja rakentamiseen kuluva aika n. 4-6 vuotta). *Kuntayhtymä pitää avin päätöstä epätäydellisenä ja siten osittain lainvastaisena*, sillä päätöksessä ei ole millään tavalla huomioitu vaelluskalojen luontaiseen elinkiertoon ja lisääntymiseen liittyviä näkökulmia, eikä olosuhteiden olennaista muutosta, johon velvoitteen muuttaminen nimenomaisesti perustuu.

Mäenpää toteaa: ”Hallintopäätöksen sisältö määräytyy periaatteessa soveltamalla oikeussäännöstä yksittäistapaukseen, joskin päätöksenteon oikeudelliset puitteet ja päätösten oikeusvaikutukset vaihtelevat verraten laajasti. Päätösvallan on joka tapauksessa perustuttava asianmukaisen toimivallan määrittelevään oikeusnormiin. Toimivallan määrittelyä ja käyttöä ohjaa yleisesti hallinnon lainalaisuusperiaate: julkisen vallan käyttöä sisältäviä päätöksiä voidaan tehdä vain lainsäädännön perustalla ja puitteissa.”¹

Perustuslain 2.3 §:n mukaan: ”Julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.” Kyseessä olevassa tapauksessa avin olisi tullut soveltaa vesilain 3 luvun 22.1 §:ssä mainittua olosuhteiden olennaista muutosta välittömästi myös Rovaniemen yläpuolisen vesistöalueen osalta avin todettua, että ko. säännöksen mukaiset ehdot täyttyvät. Avi on näin ollen ylittänyt toimivaltansa jättämällä Rovaniemen yläpuolisen Kemijoen velvoitteen ulkopuolelle.

Edellä mainittuun vesilain 3 luvun 22.1 §:n soveltamisen laiminlyöntiin viitaten kuntayhtymä vaatii aluehallintoviraston päätöksen kumoamista siltä osin kun päätös koskee Rovaniemen yläpuolisen Kemijoen vesistöalueen jättämistä velvoitteen ulkopuolelle.

¹ Olli Mäenpää, Hallinto-oikeus 2023.

Mäenpää toteaa: ”Perustuslailla on etusija suhteessa lakiin ja alemmanasteisiin normeihin (PL 106 §). Hallintotoiminnassa etusijan toteuttaminen edellyttää ensisijaisesti perustuslain mukaista tulkintaa. Päätöksenteossa sovellettavan lain säännöksiä on siten tulkittava niin, että päätös sopeutuu myös perustuslain määrittelemiін sisällöllisiin vaatimuksiin.”² Perustuslain 20.1 §:n mukaan; ”Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.” Mäenpää toteaa: ”Perustuslain säännökset ohjaavat näin viranomaisen harkintavallan käyttöä myös yksittäistapauksessa. Sisällöllisesti merkitystä on erityisesti perustuslailla määritellyillä perusoikeuksilla. Käytännön päätöksenteossa on otettava huomioon myös perustuslain säännökset, jotka määrittelevät muun muassa hallinnon lainalaisuutta (PL 2.3 §) - - - .”

Vesilain (587/2011) 19 luvun 10 §:n mukaan: ”Lupaviranomainen voi 3 luvun 22 §:n mukaisesti hakemuksesta muuttaa myös ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten nojalla annettua kalatalousvelvoitetta tai kalatalousmaksua koskevia määräyksiä. **Tarkistamisen edellytyksenä on, että sitä on pidettävä yleisen tai tärkeän yksityisen edun kannalta tarpeellisena.** Lupaviranomaisen tulee päätöksessään ottaa huomioon kalatalousmaksun määräämisestä kuluneen ajan pituus ja muut asiaan vaikuttavat näkökohdat.”

Vesilain 6 §:n mukaan: ”Joessa on syvimmällä kohdalla väylä veden vapaata juoksua, kulkemista, puutavaran uittoa ja **kalan kulkua varten** (valtaväylä). Mitä tässä laissa säädetään valtaväylästä, koskee myös sellaista vesistöä olevaa salmea tai kapeikkoa, jossa säännöllisesti harjoitetaan liikennettä tai **jossa kala yleensä kulkee**. Valtaväylä on kolmannes keskivedenkorkeuden mukaisesta joen leveydestä. Kun vesistöä säännöllisesti harjoitetaan liikennettä tai uittoa, valtaväylän leveys on kuitenkin vähintään seitsemän metriä. Lupaviranomainen voi hakemuksesta vahvistaa valtaväylän leveyden ja sijainnin. Jos tärkeät syyt sitä vaativat, valtaväylä voidaan määrätä leveämmäksi tai kapeammaksi tai sen sijainti muualle kuin 1 ja 2 momentissa säädetään.” Vesilain 6 §:stä huolimatta vesivoimalaitokset ovat vuosikymmeniä sulkeneet lohen ja vaelluskalojen vapaan kulun Kemijoella. Kalateiden/ohitusuomien rakentamisen tulee olla vesivoimayhtiölle vähimmäis-vaatimus Kemijoen ja muiden voimakkaasti rakennettujen vesistöjen osalta.

Kuntayhtymä vaatii, että Rovaniemen yläpuolinen Kemijoen vesistöalue tulee sisällyttää nyt käsiteltävänä olevaan kalatalousvelvoitteen muutokseen ilman em. *kaksivaiheistamista*.

Kuntayhtymä toteaa, että luvanhaltijoiden on selvitettävä Rovaniemen kaupungin yläpuolisten, kunkin voimalaitoksen ympäristön olosuhteet huomioon ottaen mahdollisimman tehokkaan kalankulun järjestäminen voimalaitosten patojen ohi ja että on suunniteltava kyseisten selvitysten perusteella voimalaitosten patojen ohi pääsyn mahdollistavat ylösnohurakenteet sekä smolttien ja kuteneiden yksilöiden alasvaelluksen mahdollistavat rakenteet ohjausmenetelmineen. Edellä mainitut selvitykset ja suunnitelmat on toimitettava toimivaltaiselle lupaviranomaiselle voimalaitoskohtaisina hakemusasioina kahden vuoden kuluttua tämän päätöksen lainvoimaiseksi tulosta. Kalankulun mahdollistavat rakenteet on suunniteltava siten, että ne soveltuvat vähintään lohen ja meritaimenen ylös- ja alasvaellukseen. Rakenteet on suunniteltava siten, että ne ovat parhaan käytettävissä olevan tekniikan mukaisia ja

² Mäenpää, emt.

niissä voidaan soveltaa parhaita kalankulun mahdollistavia käytäntöjä. Suunnittelussa on myös otettava huomioon, että luvanhaltijoiden tulee luovuttaa maksutta kalankulun mahdollistaviin rakenteisiin tarvittava vesi. Kalatiet tai muut mahdolliset vastaavat ylösvaellusrakenteet on suunniteltava siten, että niissä voidaan johtaa vettä riittävästi lohen ja meritaimenen nousun varmistamiseksi, kuitenkin vähintään 2 m³/s. Houkutusveden johtaminen on suunniteltava niin, että lohelle ja meritaimenelle on niiden noustessa järjestettävissä riittävä houkutusvirtaama kaikissa olosuhteissa. Kalankulun mahdollistavat rakenteet on mitoitettava ja suunniteltava niin, että ne ovat käytettävissä koko lohen ja meritaimenen nousujan tai niiden smolttien alasvaellusajan.

Kuntayhtymä yhtyy avin toteamukseen: ”Mikäli tarkkailun tulokset tai istutustoimenpiteistä muutoin saatavat kokemukset antavat siihen aiheutta, voidaan istutusvelvoitetta muuttaa istutettavien kantojen sekä istukkaiden ikäryhmien, koon tai määrän suhteen luvanhaltijoiden ja kalatalous-viranomaisen sopimalla tavalla, kuitenkin niin, ettei velvoitteiden arvo heikkene. Muutoksista on laadittava kalatalousvelvoitteen toteuttamissuunnitelma ja se on toimitettava kalatalousviranomaisen hyväksyttäväksi.”

Korkein hallinto-oikeus on kiinnittänyt huomiota EU:n vesipuitedirektiiviin ja vaelluskalojen luontaiseen elinkierto, joka tulee ottaa huomioon myös kyseessä olevassa velvoitteen muutosta koskevassa asiassa.

1.3 Olosuhteiden olennainen muutos

Avin päätös kalatalousvelvoitteen muuttamiseksi perustuu olennaiseen olosuhteiden muutokseen. Avi toteaa: ”Olosuhteiden muutos on kalatalousvelvoitemuutoshakemuksen keskeisin peruste. Jos olosuhteet muuttuvat olennaisesti, ratkaisun pysyvyys ei estä siihen puuttumista. Ratkaisu pysyy muuttumattomana vain niin kauan kuin ne olosuhteet, joihin ratkaisu perustuu, pysyvät muuttumattomina. Vesilain 3 luvun 22 § mukaan ”Lupaviranomainen voi hakemuksesta muuttaa kalatalousvelvoitetta ja kalatalousmaksua koskevia määräyksiä, jos olosuhteet ovat olennaisesti muuttuneet.”

Avi toteaa: ”**Kaikkien Kemijoen voimalaitosten osalta** (lihavointi kirjoittajan) voidaan todeta, että olosuhteet ovat kalatalouden näkökulmasta olennaisesti muuttuneet ajasta, jolloin päätökset kalatalousvelvoitteesta tehtiin alkaen katselmustoimituksesta ja vesioikeuden päätöksestä ja päättyen korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuun 30. toukokuuta vuonna 1980 (KHO 2860/80). Kalatalousvelvoitetta koskevia ratkaisuja tehtäessä käytettiin lähinnä 1960- ja 1970-luvuilla kerättyjä tietoja ja tuolloin käytettävissä olevaa luonnontieteellistä tietämystä, joka noista ajoista on ratkaisevasti lisääntynyt.”

Kuntayhtymä pitää avin päätöstä olosuhteiden olennaisesta muuttumisesta perusteltuna, mutta kuntayhtymä pitää avin päätöstä epätäydellisenä ja siten osittain lainvastaisena, sillä **olosuhteiden olennainen muutos koskee samalla tavalla Rovaniemen yläpuolista Kemijoen vesistöä kuin alimmaista Kemijokeakin**, jonka laitoksille kalatiet velvoitetaan suunniteltavaksi ja rakennettavaksi.

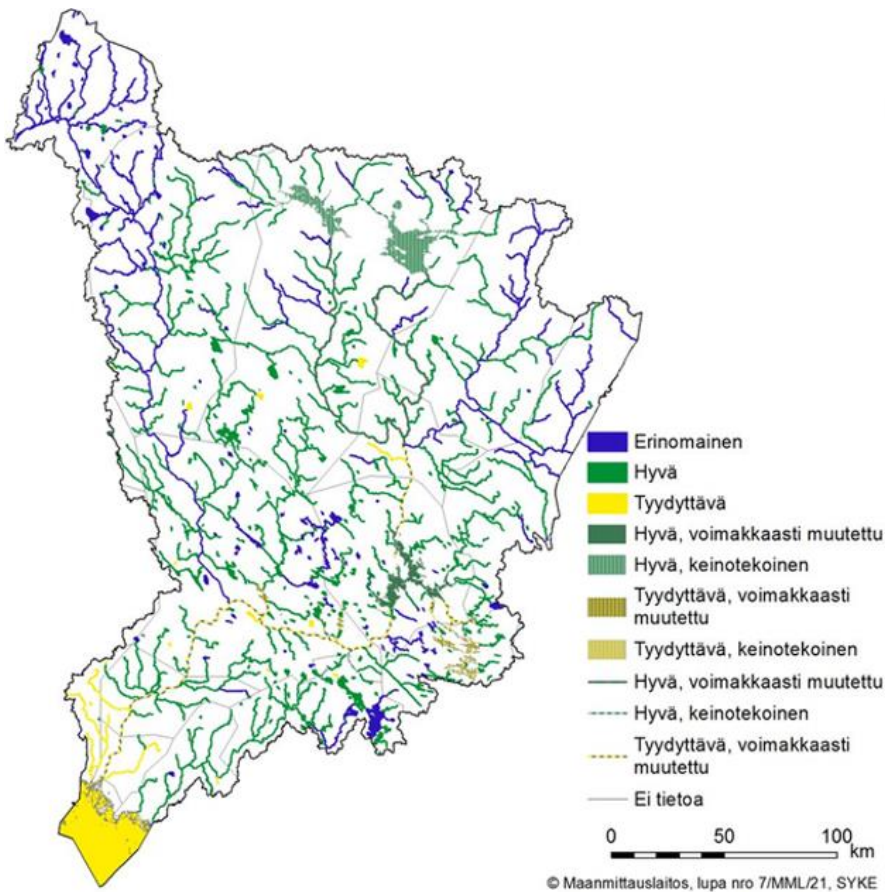
Koska olosuhteiden olennainen koskee myös Rovaniemen yläpuolista Kemijoen vesistöaluetta *kuntayhtymä vaatii, että vesistöalue sisällytetään velvoitteen piiriin.*

1.4 Poikastuotantoalue

Vaelluskalojen luontaisen elinkierron ja lisääntymisen osalta poikastuotantoalueilla on ratkaiseva merkitys. Yli-Kemillä Kemijärven yläpuolella ei ole voimallaitoksia ja Yli-Kemin vesistöalue on koskematonta, luonnontilaista ja vaelluskalojen luontaiselle lisääntymiselle **Kemijoen ja parasta poikastuotantoaluetta.**

Savukosken kunnan pohjoisosissa sijaitsevan UKK-kansallispuiston sisällä, joka alkaa Kemihaaran rajavartioston kohdalta ylöspäin on kalastukselta rauhoitettu poikastuotantoalue, jolla on turvattu Kemijoen taimenien ja raakkujen geeniperimä. Aluetta voidaan pitää Kemijoen taimenen ja raakun geenipankkina. Samoin Naruskajoki ja Naruskajärvi Sallan kunnan puolella ovat taimenen poikastuotantoalueena erittäin tuottoisia alueita. Yli-Kemin alueella on luontaiseen lisääntymiseen tarjottavissa 2500 kilometriä kutualuetta. Yli-Kemin poikastuotantoalueet ovat vastaanansomattoman erinomaisia. Kemijärvelle suunnitellut pumppuvoimalahankkeet mikäli ne toteutuvat tulevat todennäköisesti muuttamaan Kemijärven ja joen tilaa. Tätä kirjoitettaessa pumppuvoimallaitosten osalta ei ole vielä tiedossa voimallaiden vaikutuksia järvi- ja jokialueelle.

Avi toteaa: ”Myös Kemijärven yläpuolisilla alueilla on paljon lohikalojen luonnontuotantoon soveltuvia alueita.” Avi toteaa: ”Kemihaara ja Ounasjoki eivät ole voimakkaasti muutettuja ja niiden ekologinen tila on arvioitu erinomaiseksi.”

Kuva. Kokonaisarvio pintavesien ekologisesta tilasta Kemijoen vesienhoitoalueella. Kuvassa ovat mukana myös keinotekoisiksi ja voimakkaasti muutetut vesimuodostumat, joiden tila on esitetty suhteessa parhaaseen saavutettavissa olevaan tilaan.³

Kuntayhtymä toteaa, että Kemijärven yläpuolinen Yli-Kemin alue on *erittäin potentiaalista poikastuotantoaluetta*. Avin olisi tullut päätöksessään ottaa poikastuotantoalueiden erittäin tärkeä merkitys **huomattavasti paremmin huomioon** Yli-Kemin osalta. Poikastuotantoalue palvelisi koko Kemijoen vaelluskalojen olosuhteita ja luontaista lisääntymistä merkittävällä tavalla. **Avin päätöksen myötä erittäin potentiaaliset poikastuotantoalueet jätettäisiin hyödyntämättä.**

Vaelluskalojen nousumahdollisuuksien lisäksi tulee huomioida kalojen alasvaellus. Korkein hallinto-oikeus (KHO:2019:172) toteaa: ”Kalatietä koskevassa lupapäätöksessä on näin ollen ollut perusteltua kiinnittää huomiota vaelluspoikasten alasvaelluskuolleisuuden vähentämiseen ja sitä tukeviin toimenpiteisiin, kuten smolttiohjuren asentamiseen.”

1.5 Istutusvelvoite

Avin päätös tarkoittaa huomattavaa ja massiivista istutusten lisäämistä joen suualueelle. **Istutusten painopiste tulee kohdistaa joen suualueen sijaan varsinaiselle jokialueelle. Joen suualueelle**

³ Kemijoen vesienhoitoalueen vesienhoidon toimenpideohjelma vuosille 2022-2027.
<https://www.etpo.fi/fi/kemijoki/4/4-1/>

istutetut vaelluskalat eivät leimaudu jokeen, jonka tulee olla tärkein prioriteetti lohen- ja vaelluskalojen luontaisen elinkierron ja lisääntymisen näkökulmasta. Isohaaran voimalaitoksen alapuolelle ei tule tehdä avin päätöksessä mainittuja erittäin massiivisia istutuksia, jotka tulevat omalta osaltaan sekoittamaan Perämeren ja Tornio-Muoniojoen lohipopulaation käyttäytymistä merialueella kilpailtavan ravinnon osalta.

1.6 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Avin päätöksessä todetaan: ”Hakemuksessa esitetyillä toimenpiteillä on merkittävä yhteiskunnallinen ja sosiaalinen vaikutus. Niiden avulla mahdollistetaan vesiluonnonvarojen aiempaa monipuolisempi ja laajempi hyödyntäminen Kemijoen vaikutusalueella. Toimenpiteet tukevat monitavoitteista Kemijoen vesistön ja kalakantojen hoitoa parantamalla edellytyksiä kestävästä kalastuksesta järjestämiselle ja myös muiden vaelluskaloihin liittyvien ekosysteemipalvelujen tuottamiselle.”

Avi toteaa: ”Toimenpiteitä ja vastuunkantoa vaelluskalakantojen palauttamiseksi niiden luonnolliseen elinympäristöön tukevat yhteiskunnan arvostusten muutokset ja ekosysteemipalvelujen säilyttämisen periaatteet. Vaelluskalakantojen palauttaminen ja elinvoimaisuus ja niiden tuottamat ekosysteemipalvelut ovat jo itsessään arvokkaita. Vaelluskaloihin liittyviin ekosysteemipalveluihin kuuluvat ammattikalastuksen saaliin ohella myös virkistyskalastuksen tuottamat elämykset ja kokemukset. Vaelluskalojen merkitys ihmiselle ei ole ainoastaan taloudellinen. Etenkin lohi kuuluu tärkeänä osana rannikon, jokisuiden ja jokivarsien kulttuuriin sekä väestön identiteettiin ja hyvinvointiin.”

Lohen ja vaelluskalojen palauttamisella on vahva sosiaalinen tilaus. Lapin liiton Lappi-Sopimuksessa todetaan: ”Toimimme lohen ja muiden vaelluskalakantojen lisääntymisedellytysten turvaamiseksi. Esimerkiksi Kemijoen vesistöalueen ekosysteemin ennallistamiseksi edistetään vaelluskalojen palauttamista tukemalla luonnonmukaisten ohitusuomien rakentamista Kemijoen voimalaitoksilla sekä pienempien jokien ja purojen kunnostusta.”

Kemijokivarren kunnat näkevät lohen palauttamisen erittäin tärkeänä Kemijoen vesistöön. Lohen paluu tarkoittaa useita positiivisia heijastusvaikutuksia jokivarren elinvoimalle ja edelleen kehittämiselle.

Avi toteaa: ”Vapaa-ajankalastuksen merkityksen lisääntyminen on osaltaan vaikuttanut siihen, että vaelluskalakantojen käyttöön ja hoitoon liittyvissä tavoitteissa on viime vuosikymmeninä korostunut yhä enemmän luonnonkantojen virkistysarvo ja suojeleminen. Yhä useammalle virkistyskalastajalle on tärkeää luontaisesti lisääntyvien kalojen pyytäminen. Samalla paitsi olemassa olevien myös potentiaalisten vaelluskalajokien painoarvo Itämeren alueen vaelluskalakantojen käytössä ja hoidossa on kasvanut. Useissa selvityksissä on todettu, että vaelluskalojen palauttaminen rakennettuun jokeen lisääisi kalastajien ja muiden käyttäjäryhmien kiinnostusta kyseistä jokea kohtaan. Vaelluskalojen palauttaminen ja vesistöjen kunnostus nähdään tärkeänä keinona parantaa alueiden, kuntien ja matkailualan vetovoimaa. Näin ollen vaelluskalahankkeet näyttäytyvät laajemmin ympäristönhoitohankkeina, joilla osaltaan parannetaan luonnon monimuotoisuutta, asumisviihtyisyyttä sekä joen imagoa ja virkistyskäyttörajoja.”

Virkistyskalastukseen liittyen Keski- ja Yli-Kemijoki ovat erittäin potentiaalisia alueita ja vaelluskalojen palauttaminen juuri kyseisille alueille mahdollistaa virkistyskalastuksen

toteuttamisen parhaalla mahdollisella tavalla. Avin päätös vaikeuttaa erittäin haitallisesti virkistyskalastuksen kehittämisen toteuttamista.

Avi toteaa: ”Vaelluskalojen palauttaminen Kemi-/Ounasjokeen esiselvityksessä havaittiin, että vaelluskalojen palauttamista edistävillä toimilla on erittäin laaja kannatus ja niihin kohdistuu suuria odotuksia. Vaelluskalajoen statuksen osittainkin palauttaminen voi vaikuttaa merkittävästi Kemijoen vesistöalueen luontoarvoihin ja ihmisten koettuun hyvinvointiin lähiympäristön tarjoamien viihtyisyys- ja virkistystekijöiden kautta. Kemijoen muutos voimalaitosrakentamisen myötä sekä sitä seurannut vaelluskalakantojen menetys ovat olleet paikallisille asukkaille ristiriitainen kokemus, johon liittyy hyvistä puolista huolimatta paljon pettymyksiä ja asiaa tutkittaessa se on nähty kulttuurisena traumana. Vaikka tällä hakemuksella tavoitellaan ensisijaisesti menetetyt vaelluskalatuotannon korvaamista, luontaisen lisääntymisen palauttamista ja perinnöllisen monimuotoisuuden turvaamista, on tavoitteena pitkällä tähtäimellä mahdollistaa myös näiden lajien virkistysellinen ja taloudellinen hyödyntäminen kestävästi sekä joki- että merialueella.”

Outi Autti toteaa väitöskirjassaan: ”Taloudellisen merkityksen lisäksi vaelluslohella ja -siialla oli myös henkistä ja kulttuurista merkitystä. Niillä oli tärkeä osa jokivarsien paikalliskulttuurissa. Vaelluskalan vuosittainen nousu jokiin rytmitti asukkaiden elämää rakentaen osaltaan paikalliskulttuuria ja -identiteettiä. Samoin se rakensi jokivarren asukkaiden jaettuja, kollektiivisia ja henkilökohtaisia identiteettejä. Jokivarren asukkaat ovat kasvaneet lohikulttuurissa, ja sukupolvelta toiselle siirtyneet perinteet ovat muovanneet heidän kasvuaan ja kuulumisen tunnettaan: kuka minä olen ja minne kuulun. - - - Vaelluskala kuului vahvasti asuinympäristön historiaan ja oli osa useiden haastateltavien sukuhistoriaa. Lohenkalastukseen kuului myös vahva sosiaalinen aspekti.” (Outi Autti, Valtavirta muutoksessa. Vesivoima ja paikalliset asukkaat Kemijoella. Oulun yliopisto, 2013).

Kuntayhtymä toteaa, että lohen nousumahdollisuudelle on alueella vahva sosiaalinen tuki. Lohen ja vaelluskalojen palauttamisella Keski-Kemijoelle ja Yli-Kemille olisi merkittäviä positiivisia vaikutuksia, joiden merkitys olisi tullut kuntayhtymän mukaan ottaa avin päätöksessä suuremmalla painoarvolla huomioon.

1.7 Vaikutukset ympäristöön

Avi toteaa: ”Hakemuksessa esitetyt toimenpiteet eivät aiheuta vahinkoa ympäristölle. Hakemuksen mukainen kalatalousveloitteiden muutos vaikuttaa ympäristöön vain positiivisesti ja parantaa vesirakentamisen voimakkaasti muuttamaa Kemijoen ekologista tilaa. Palauttamalla luonnonkierto ja vaelluskalojen kulkuyhteys voimalaitosten yläpuolisille alueille saadaan käyttöön voimalaitosten yläpuoliset poikastuotantoalueet.”

Yli-Kemin vesistöalue (Kemijärven yläpuolinen osa, Pelkosenniemi, Savukoski ja Salla) on vesivoimarakentamiselta koskematon, joka avin olisi tullut ottaa päätöksessään huomattavasti painavammin huomioon.

”Eliöyhteisöllisten oikeuksien voitaisiin ajatella merkitsevän mm. sitä, että lähtökohtaisesti koskessa on käyttöön otettavaa vesivoimaa vain siihen määrään asti, että kalankulun jatkuminen voidaan myös turvata.”⁴

1.8 Hyödyt ja haitat

Avi toteaa: ”Vaelluskalakantojen ja jokiluonnon monimuotoisuus ja niiden tuottamat ekosysteemipalvelut ovat jo itsessään arvokkaita ja niiden huomioon ottaminen osoittaa vastuullisuutta ympäristöstä ja yhteiskunnasta. Mahdollistamalla vaelluskalojen täydellinen elinkierto turvataan vaelluskaloihin suoraan ja välillisesti liittyvien hyötyjen tuottaminen Kemijoen vesistössä ja sen vaikutusalueella.”

Yli-Kemin alueella asuu paljon luontaiselinkeinoista eläviä perheitä ja ihmisiä, jotka harjoittavat mm. porohoitoa ja marjojen jatkojalostusta. Lohi kuuluu olennaisena osana Yli-Kemin vesiluontoon. Lohi ja taimen ovat olleet ennen joen patoamista yksi keskeisimmistä asioista Yli-Kemin alueella. Vesivoimalaitokset tuhosivat kokonaisen lohikulttuurin, joka ei ole rahassa mitattavissa.

Avi toteaa: ”Hakemuksen mukainen kalatalousvelvoitteiden muutos parantaa Kemijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelmassa voimakkaasti muutetuksi vesimuodostumaksi nimetyn Kemijoen ekologista tilaa. Hakemuksen mukaisella kalatalousvelvoitteiden muutoksella on positiivista vaikutusta myös voimalaitosten yläpuolisella alueella esiintyvään jokihelmisimpukkaan eli raakkuun.”

Avi toteaa: ”Toimenpiteet tukevat monitavoitteista Kemijoen vesistön ja kalakantojen hoitoa parantamalla edellytyksiä kestävästä kalastuksesta järjestämiselle ja myös muiden vaelluskaloihin liittyvien ekosysteemipalvelujen tuottamiselle. Muutoksesta koituu myös virkistysellistä ja taloudellista hyötyä sekä joki- että merialueella, kun velvoitehoidon vaikuttavuus ja saalistuotto paranevat.”

Edellä mainittuihin positiivisiin vaikutuksiin viitaten, eikö vaikutusten tule ulottua myös Keski-Kemijoelle ja Yli-Kemille? Avi ei ole päätöksessään ottanut huomioon erittäin tärkeää alueen ihmisten hyväksymää *sosiaalista toimilupaa* lohen ja vaelluskalojen palauttamiseksi.

Avi toteaa: ”Kemijoen voimalaitoksille määrätty voimassa oleva kalatalousvelvoite ei vastaa niiden kalakannoille ja kalastukselle aiheuttamaa haittaa.” Tästä huolimatta avi päätti jättää Rovaniemen yläpuolisen Kemijoen vesistön velvoitteen ulkopuolelle.

Kuntayhtymä toteaa, että lohen palauttamisessa Keski- ja Yli-Kemille on kyse **merkittävästä yleisestä edusta**, joka tulee ottaa huomioon. Merkittävällä yleisellä edulla tässä yhteydessä ei tarkoiteta pelkästään Rovaniemen Kemijoen yläpuolista aluetta vaan alueen merkittävän poikastuotanto- ja lisääntymisalueen **positiivisia vaikutuksia koko Kemijoen vesistön vaelluskalakannoille**.

1.9 Lainsäädäntö

⁴ Marja-Liisa Löyttyjärvi 2012. Kemijoenvesistön rakentaminen ja Vuotos – Oikeuden ajattelu. Lyhyempi kirjoitus, versio 1.0. Julkaistu 20.1.2012. www.edilex.fi/lakikirjasto/8557.

Perustuslain 20 §:n 1 momentin mukaan: ”Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.” Vastuu koskee myös vesivoimayhtiöitä.

Sekä lainsäätäjän, että lakeja toimeenpanevien viranomaisten on vallitsevan oikeuskäytännön mukaan otettava ratkaisuisaan huomioon *perusoikeusmyönteinen laintulkinta*.

Perustuslain 21.1 §:n mukaan: ”Jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti - - -”.

”Vesipuitedirektiivin ympäristötavoitteina ovat, että vesimuodostumien tila ei huonone ja että niiden hyvä tila tai keinotekoisien ja voimakkaasti muutettujen vesimuodostumien hyvä ekologinen potentiaali ja hyvä kemiallinen tila saavutetaan vuoteen 2015 mennessä (VPD 4(1) art.). Unionin tuomioistuimen Weser-tuomion (C-461/13) perusteella on selvää, että VPD 4 artiklan mukaiset vesienhoidon ympäristötavoitteet sitovat uuden hankkeen lupaharkintaa. Tuomioistuin linjasi, että jäsenvaltion on evättävä lupa ympäristötavoitteita vaarantavalta hankkeelta, ellei tavoitteista poiketa direktiivin mukaisesti. Tapauksessa Protect (C-664/15) unionin tuomioistuin puolestaan totesi, että VPD 4 artiklan velvoitteita voidaan soveltaa suoraan kansallisissa tuomioistuimissa. Lupien muuttaminen ympäristötavoitteiden saavuttamiseksi ei ole ollut unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön kohteena, mutta siitä säädetään direktiivissä selväpiirteisesti. EU-oikeus lähtee siitä, että kansallisen sääntelyn on mahdollistettava unionin oikeuden tehokas toimeenpano (effet utile).”⁵

”Suomen maakohtaisessa palautteessa komissio totesi muun muassa, että vesienhoitosuunnitelmaan tulisi sisällyttää toimenpide kaikkien olemassa olevien vesivoimalupien tarkistamiseksi erityisesti ekologisten virtaamien, kalateiden ja muiden haittojen lieventämistoimenpiteiden kannalta”⁶
 ”Jäsenvaltiot ovat komission mukaan pääosin toteuttaneet toimenpideohjelmat, joilla pyritään vedenoton, maatalouden, teollisuuden ja vesien rakenteellista muuttamista tarkoittavien hankkeiden ympäristövaikutusten vähentämiseen. Jäsenvaltioiden on kuitenkin edistytävä erityisesti jokien ekologisten virtaamien määrittelyssä sekä virtavesijatkumoiden turvaamisessa.”⁷

”Komissio toteaa lupien muutettavuuteen liittyen, että Suomen tulisi muun muassa vahvistaa ja monipuolistaa tilatekijöiden arviointimenetelmiä. Toiseksi Suomen tulisi arvioida läpinäkyvästi, voidaanko sellaisten hankkeiden (erityisesti vesivoima), joiden perusteella vesimuodostumia on luokiteltu voimakkaasti muutetuiksi, hyödyt saavuttaa vaihtoehtoisin keinoin. Kolmanneksi Suomen tulee perustella avoimemmin VPD 4 artiklan mukaisten poikkeusten käyttö. Neljänneksi Suomen tulee määrittää ja toimeenpanna ekologiset virtaamat virtavesimuodostumissa. Lopuksi komissio toteaa, ettei Suomi ole täyttänyt ensimmäisen kauden arvioinnissa edellytettyä olemassa olevien vesivoimalupien uudelleenarviointia. Komissio suosittaa, että Suomi selvittäisi vaihtoehtoisia tapoja tavoitella padotuksen turvaamia yhteiskunnallisia päämääriä”⁸

Lain vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (30.12.2004/1299) 1.2 §:n mukaan: ”Tämän lain tarkoituksena on, että vesienhoidon järjestämisessä otetaan huomioon vesien laadun lisäksi vesien riittävyys, vesien kestävä käyttö, vesipalvelut ja niiden taloudellinen selvitys, tulvariskien hallinta, vesien virkistyskäyttö, vesien välityksellä leviävät taudit sekä vesiekosysteemien suojele ja

⁵ Suomen Ympäristökeskuksen raportteja 26/2019.

⁶ Suomen Ympäristökeskuksen raportteja 26/2019.

⁷ Suomen Ympäristökeskuksen raportteja 26/2019.

⁸ Suomen Ympäristökeskuksen raportteja 26/2019.

vesiekosysteemeihin suoraan yhteydessä olevien maaekosysteemien ja kosteikkojen suojele. (24.6.2010/623).”

KHO:2023:993, kohta 115:

”Vesipuidedirektiivin liitteen V kohdan 1.2.5 määritelmän mukaan parhaan saavutettavissa olevan ekologisen tilan määrittelyyn sisältyy paras toteutettavissa oleva ekologinen jatkumo, jolla tarkoitetaan muun muassa organismien liikkeitä vesiekosysteemeissä ja jolla varmistetaan, että pintavesityypille ominaisten vedessä elävien lajien elinympäristöt ovat ajallisesti ja paikallisesti yhteydessä toisiinsa, jotta lajit voivat toteuttaa elinkiertonsa itseään ylläpitävinä kantoina.”

Lisäksi on huomioitava vesienhoidon suunnitelmat ja toimenpideohjelmat, joissa Keski-Kemijoen vesimuodostuma on luokiteltu tilatavoitetta heikompaan luokkaan. KHO 993/2023 käsitteli luokituksen lainmukaisuutta ja totesi sen olevan lainmukainen. Päätöksestä selviää luokituksessa käytettyjä kriteerejä, joista yksi ekologista potentiaalia arvioiva sisältää ajatuksen, että padotun jokijakson tilaluokitusta heikentää yläpuolisten vesistöjen runsaat tai ennallistettavat kutu- ja pienpoikasalueet. Vaellusyhteyden avaaminen Ylä-Kemijoen vesimuodostumaan asti olisi siten tilaluokitusta parantava toimenpide.

Vesipuidedirektiivin mukaan Suomen on ryhdyttävä toimiin kaikkien vesimuodostumien saattamiseksi hyvään tilaan tai kevu-vesien osalta hyvään ekologiseen potentiaaliin viimeistään vuoteen 2027 mennessä. Nämä velvoitteet koskevat yhtä lailla ylemmän Kemijoen vesimuodostumia, joten viranomaisilla on velvollisuus ryhtyä toimiin niihin kohdistuvien lupien ajantasaistamiseksi. Avin päätös tarkoittaa, ettei näiden vesimuodostumien osalta toimenpiteisiin edes ryhdyttäisi ennen vuotta 2027.

Vesilaki

Vesilain 1 luvun 1 §:n mukaan: ”Tämän lain tavoitteena on: 1) edistää, järjestää ja sovittaa yhteen vesivarojen ja vesiympäristön käyttöä niin, että se on yhteiskunnallisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä 2) ehkäistä ja vähentää vedestä ja vesiympäristön käytöstä aiheutuvia haittoja; ja 3) parantaa vesivarojen ja vesiympäristön tilaa.” Vesilain soveltamisalasta säännellään lain 2 §:ssä.

Kuntayhtymä toteaa, että avi jätti Rovaniemen yläpuolisen Kemijoen vesistöalueen osalta vesilain 1 luvun 1 §:n soveltamatta.

Vesilain 3 luvun 22.1 §:n mukaan: ”Lupaviranomainen voi hakemuksesta muuttaa kalatalousvelvoitetta ja kalatalousmaksua koskevia määräyksiä, **jos olosuhteet ovat olennaisesti muuttuneet.**”

Olosuhteet ovat muuttuneet myös Keski-Kemijoen ja Yli-Kemin osalta, eikä pelkästään Ala-Kemijoen osalta. Rovaniemen yläpuolinen Kemijoen vesistöalue tulee sisällyttää ja saattaa velvoitteen piiriin.

Vesilain 1 luvun 2 §:n mukaan: ”Tätä lakia sovelletaan vesitalousasioihin. Vesistön pilaantumisen vaaraa aiheuttavaan vesitalousasiaan, joka ei edellytä tämän lain mukaista lupaa, sovelletaan, mitä **ympäristönsuojelulaisissa** (527/2014) säädetään. (27.6.2014/531). Tätä lakia sovellettaessa ja muutoin tämän lain mukaan toimittaessa on noudatettava luonnonsuojelulakia (9/2023),

muinaismuistolakia (295/1963), alueidenkäyttölakia (132/1999) ja rakentamislakia (751/2023). (21.4.2023/774).”

Vesilain 14 luvun 6 §:n mukaan: ”Jos tämän lain säännösten vastainen patoamiseen taikka vedenottoon liittyvä toimenpide tai velvollisuuksien laiminlyönti aiheuttaa tai uhkaa välittömästi aiheuttaa huomattavan haitallisen muutoksen vesistössä tai pohjavedessä taikka luonnonsuojelulain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitetun luontovahingon, lupaviranomaisen on, sen lisäksi, mitä tämän luvun 4 §:ssä säädetään, määrättävä haitan aiheuttanut ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin haitallisten vaikutusten ehkäisemiseksi tai rajoittamiseksi mahdollisimman vähäisiksi taikka ryhtymään eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetussa laissa (383/2009) tarkoitettuihin korjaaviin toimenpiteisiin.”

Luonnonsuojelulain 3 §:n 7 kohdan mukaan tässä laissa tarkoitetaan: ”7) luontovahingolla luontotyyppien ja eliölajien suotuisan suojelutason saavuttamisen tai säilyttämisen kannalta merkittävää, mitattavissa olevaa suoraa tai välillistä haitallista vaikutusta, jonka aiheuttamiseen ei ole myönnetty poikkeusta 39 §:n 2 momentin tai 83 §:n nojalla, ja joka aiheutuu.”

Ympäristösuojelulain 1 §:n 2 kohdan mukaan: ”lain tarkoituksena on: turvata terveellinen ja viihtyisä sekä **luonnontaloudellisesti kestävä ja monimuotoinen ympäristö.**” Lain 5 §:n mukaan: ”Tässä laissa tarkoitetaan - - - 2 b) haittaa luonnolle ja sen toiminnoille; - - - e) ympäristön yleiseen virkistyskäyttöön soveltuvuuden vähentymistä;” - - - 7) **parhaalla käyttökelpoisella tekniikalla a) mahdollisimman tehokkaita ja kehittyneitä, teknisesti ja taloudellisesti toteuttamiskelpoisia tuotanto- ja puhdistusmenetelmiä ja toiminnan suunnittelu-, rakentamis-, ylläpito-, käyttö- sekä lopettamistapoja, joilla voidaan ehkäistä toiminnan aiheuttama ympäristön pilaantuminen tai tehokkaimmin vähentää sitä ja jotka soveltuvat ympäristölupamääräysten perustaksi;**” 9) vesistöllä vesilain (587/2011) 1 luvun 3 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaista vesistöä.” Lain 6 §:n mukaan ”**Toiminnanharjoittajan on oltava selvillä toimintansa ympäristövaikutuksista, ympäristöriskeistä ja niiden hallinnasta sekä haitallisten vaikutusten vähentämismahdollisuuksista (selvillääolovelvollisuus).**”

Kalastuslain 2 §:n mukaan: ”Tätä lakia sovelletaan kalastukseen: 1) vesilain (587/2011) 1 luvun 3 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetulla vesialueella;”. Kalastuslain 67 §:n mukaan: ”Vesilain 1 luvun 3 §:n 1 momentin 4 kohdan tarkoittamassa joessa ja vesilain 1 luvun 6 §:n 1 momentin tarkoittamassa salmessa tai kapeikossa on **kalaväylä, joka on pidettävä vapaana pyydyksistä kalan kulun turvaamiseksi.** Kalaväylä on kolmannes keskivedenkorkeuden mukaisesta joen, salmen tai kapeikon leveydestä sen syvimmällä kohdalla. Missä joki yhtyy mereen tai järveen kalaväylä on kolmannes keskivedenkorkeuden mukaisesta vesialueen leveydestä sen syvimmällä kohdalla ja ulottuu niin kauaksi selkäveteen, että kalan kulku on turvattu. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi kuitenkin kalastusoikeuden haltijan tai kalatalousalueen hakemuksesta taikka omasta aloitteestaan määrätä kalaväylän leveyden tai sijainnin enintään kymmenen vuoden määräajaksi toisin, jos se kalan kulun turvaamiseksi on välttämätöntä.”

Kalastuslain 73 §:n mukaan: ”Kalojen ja rapujen istutukset, jotka ilmeisesti heikentävät luonnon monimuotoisuutta vaarantamalla luonnossa esiintyvän kala- tai rapulajin tai muun lajin tai näiden kannan säilymisen, ovat kiellettyjä. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin kiellettyjen istutusten perusteista.”

Kalastuslain 74 §:n 2 momentin mukaan: ”Uuden lajin tai kannan kotiutusistutukseen sekä kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmassa määrittämättömään istutukseen on saatava elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lupa. Lupa voidaan myöntää, jos istutus ei vaikeuta kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelman tavoitteiden toteuttamista eikä vaaranna kohdevesistön kala- tai rapukannan elinvoimaisena säilymistä taikka luonnon monimuotoisuutta.”

1.10 Yhteiskunnallisten arvojen ja olosuhteiden muutos

Hepola toteaa, että: ”Vaatimukset entistä luonnonmukaisemmasta tavasta hoitaa virtavesistöjen kalakantoja ja myös virtavesistöjen ekologiaa ovat nousseet uudella tavalla esille. Tähän ovat vaikuttaneet mm. tutkimukset, joilla aiempi lähinnä kalojen istuttamiseen perustuva tapa kompensoida vesirakentamisen haittoja, on todettu tuloksiltaan heikohkoksi. Ks. esim. Marttila ym. 2014 ja Salminen ym. 2013. Myös poliittisella tasolla – viimeksi Juha Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa ja ns. kärkihankerahoituksessa – virtavesistöjen ekologinen kunnostaminen ja kalateiden rakentaminen ovat vahvasti esillä. Virtavesien luonnonympäristöjen ekologisella kunnostamisella ja kalakantojen luonnonmukaisella hoitamisella on siis tukea takanaan. Yhteiskunnan arvot ja olosuhteet ovat muuttuneet ja muutokset myös tulevaisuudessa ovat mielestäni todennäköisiä. Miten juridinen toimintaympäristö sitten vastaa haasteeseen? Lähtökohtaoletukseni mukaan lainsäädäntö sinänsä tarjoaa riittävät kehykset muuttuneiden olosuhteiden ja arvostusten huomioon ottamiselle.”⁹

Hepola, Belinskij ja Määttä toteavat, että: ”Pääsääntönä vesilaissa on, että lainvoimainen lupapäätös turvaa toiminnan jatkumisen ja lupaan puuttuminen on poikkeuksellista. Lupapäätös nauttii pysyvyyssuojaa, mutta sitä on lievennetty vähin erin. Nykyisen vesilain valmistelussa todettiin, että luvan pysyvyyden suojaamiseen ei ollut yhtä suurta tarvetta kuin vuoden 1961 vesilain valmistelun aikaan ja että vesistöjen ekologisen tilan parantamiseksi tulee olla riittävät oikeudelliset keinot. Lupien pysyvyyttä on siten pyritty suhteuttamaan muihin intresseihin.”¹⁰

2. AVIN PÄÄTÖKSEEN LIITTYVIÄ HUOMIOITA

2.1 Kalateiden toiminnan tavoitteen asettaminen

Lapin Ely-keskuksen hakemuksessa todettiin: ”Kalateitä ja voimalaitoksia on käytettävä niin, että PVO-Vesivoima Oy:n omistaman Isohaaran voimalaitoksen alapuolelle tulevista lohista vähintään 90 % nousee padon yläpuolelle ja niistä vähintään 75 % nousee Kemijoki Oy:n omistamien Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjaskosken ja Valajaskosken voimalaitosten kalateiden kautta Valajaskosken padon yläpuolelle. Tavoitteet tulee saavuttaa 5 vuoden kuluttua siitä, kun kalatiet ovat valmistuneet.”

⁹ Hepola 2017. Oikeuskäytännön tulkinnasta kalatalousvelvoitetta muutettaessa. Asiantuntija-artikkeli. Joulukuu 2017. Julkaistu Edilexissä 8.12.2017. www.edilex.fi/artikkelit/18357. Julkaistu aiemmin teoksessa Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja 2017, Toim. Tapio Määttä et al. Itä-Suomen yliopiston LYY-instituutti: Luonnonvarat, ympäristö, yhteiskunta Itä-Suomen yliopisto, Oikeustieteiden laitos, Joensuu 2017.

¹⁰ OTT Matti Hepola – OTT Antti Belinskij – OTT Tapio Määttä. Ajat ovat muuttumassa – ympäristöperusoikeuden evoluutio vesivoimalupien pysyvyyden näkökulmasta. Ympäristöjuridiikka 1–2/2021 s. 7–42.

Kalatalousviranomainen on paras asiantuntija siinä mitä tavoitteita kalateiden toimivuudelta voi ja tulee edellyttää. Tästä huolimatta avi jätti päätöksessään Ely-keskuksen hakemuksen huomioimatta, jolloin konkreettinen tavoitteenasetanta jäi tekemättä.

Avin olisi tullut päätöksessään määrittää tavoitteet, kriteerit ja mittarit kalateiden toiminnan seuraamisen ja arvioinnin mahdollistamiseksi.

Avin päätöstä tulee täydentää siten, että se sisältää selkeän tavoitteenasetannan, jolloin toimenpiteiden tuloksia ja vaikuttavuutta voidaan jälkikäteen arvioida.

Hallinto-oikeuden on tarkoituksenmukaista kiinnittää erittäin merkittävään epäkohtaan huomiota.

2.2 Vireillä olevat hakemukset

Avin päätöksessä todetaan: ”Taivalkosken voimalaitoksen yhteyteen on suunniteltu rakennettavaksi kalatie. Kemijoki Oy on aluehallintovirastoon 20.1.2022 saapuneella hakemuksella hakenut kalatielle vesilain mukaista lupaa. Aluehallintovirasto ei ole ratkaissut Taivalkosken kalatietä koskevaa asiaa vielä tämän päätöksen antohetkellä.”

Kuntayhtymä toteaa, että kyseistä lupaa ei ole tarkoituksenmukaista myöntää ennen kuin avin päätös on lainvoimainen, jolloin tiedetään mikä velvoitteen lopullinen sisältö muutoksenhakuprosessin jälkeen on.

2.3 Raakku, jokihelmisimpukka

Avi toteaa: ”Kemijoen vesistöalueella erityisen merkittävä yhteys löytyy vaelluskalojen ja Kemijoen vesistöalueella esiintyvän raakun eli jokihelmisimpukan (*Margaritifera margaritifera*) väliltä. Raakku on erittäin uhanalainen (EN) ja luontodirektiivin liitteen II (Euroopan yhteisön tärkeinä pitämät lajit) priorisoitu ja liitteen V laji. Raakku tarvitsee taimen- tai lohikantaa toukkiensa väli-isännäksi. Kemijoen vesistössä alun perin esiintyneiden lohikalajien luonnontuotannon vahvistaminen on yksi keskeisimmistä raakkuesiintymien suojelutoimista.”

Kuntayhtymä toteaa, että Keski-Kemijoki ja Yli-Kemi ovat potentiaalisia raakkuvesistöjä, joka omalta osaltaan puoltaa kalateiden/ohitusuomien rakentamista kyseiselle vesistöalueelle. YLE uutisoi 21.9.2017: ”Sukupuuton partaalla oleva jokihelmisimpukka löydettiin alueelta johon Kemijoki Oy:n suunnittelema ja luvan saanut uusi Sierilän vesivoimala tulee toteutuessaan vaikuttamaan.” Yle uutisoi 30.11.2017: ”Kemijoesta on löydetty toinenkin jokihelmisimpukka eli raakku. - - - Raakku löytyi lokakuuisissa sukellustutkimuksissa. Sukellukset teki Alleco Oy, jolta Lapin ELY-keskus on tilannut selvityksen siitä, mitä simpukkalajeja alueella elää. - - - Sukelluksia tehtiin sen jälkeen, kun alueelta oli jo syyskuussa löydetty yksi raakku.”

Kuntayhtymä toteaa, että raakun elämä liittyy olennaisena osana lohen ja vaelluskalojen olemassaoloon. joka on tarkoituksenmukaista ottaa huomioon arvioidessa sitä, mikä välitön vaikutus vaelluskaloilla on erittäin uhanalaiselle raakulle.¹¹

¹¹ Wikipedia: Raakku on sekä Suomessa että maailmanlaajuisesti erittäin uhanalainen laji. Suomessa se rauhoitettiin ensimmäisenä selkärangattomana vuonna 1955. Raakun elinkierto riippuu lohikalajien esiintymisestä, sillä sen toukkavaihe elää kalajen kiduksissa.

2.4 Toiminnan tarkkailu

Avin päätöksessä todetaan: ”Luvanhaltijoille tulee määrätä kalataloudellinen velvoitetarkkailu seuraavasti: a) Luvanhaltijoiden on tarkkailtava kustannuksellaan kalateiden ja alasvaellusreittien toimivuutta, ylisiirtojen ja istutusten tuloksellisuutta ja luonnonpoikastuotantoa sekä toimenpiteiden vaikutusta kalastukseen kalatalousviranomaisen hyväksymän ohjelman mukaisesti. Kalatalousviranomaisen voi tehdä ohjelmaan tarpeelliseksi ja tarkoituksenmukaiseksi katsomansa muutokset. Tarvittaessa istutettavat kalat tulee merkitä kalatalousviranomaisen kanssa erikseen sovittavalla tavalla. b) Luvanhaltijoiden on osana tarkkailua selvittävä Kemijokeen nousevan nahkiaiskannan koko, ylisiirtoalueen toukkatuotanto sekä joesta mereen vaeltavien nuorten nahkiaisten määrä ja niille aiheutuvat vaellustappiot voimalaitoksissa ja patoaltailla. Tulosten luotettavuuden varmistamiseksi aineisto on kerättävä usealta eri vuodelta.”

Lainvoimaisessa päätöksessä tulee todeta, että velvoitteen piirissä olevien kalateiden/ohitusuomien toimivuuden tarkkailua tulee toteuttaa myös viranomaisen toimesta, eikä pelkästään vesivoimayhtiöiden (asianosaisten) itsensä toimesta. Mikäli tarkkailun suorittavat vesivoimayhtiöt itse *tarkkailutulosten objektiivisuus vaarantuu*. Ely-keskukselle tulee varata riittävät taloudelliset -ja henkilöresurssit tarkkailun tarkoituksenmukaiseen suorittamiseen.

3. YHTEENVETO, VAATIMUS JA PERUSTELUT

3.1 Yhteenveto

Kuntayhtymä vaatii, että Rovaniemen yläpuolinen Kemijoen vesistöalue tulee sisällyttää kalatalousvelvoitteen piiriin. Avi ei soveltanut päätöksessään asiaan liittyviä keskeisiä perustuslain ja vesilain säännöksiä.

Perustuslain 20.1 §:n mukaan: ”Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.”

Vesilain 1 luvun 1 §:n mukaan: ”lain tavoitteena on: 1) edistää, järjestää ja sovittaa yhteen vesivarojen ja vesiympäristön käyttöä niin, että se on yhteiskunnallisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä; 2) ehkäistä ja vähentää vedestä ja vesiympäristön käytöstä aiheutuvia haittoja; ja 3) parantaa vesivarojen ja vesiympäristön tilaa.” ***Avi jätti päätöksessään Rovaniemen yläpuolisen Kemijoen vesistöalueen osalta vesilain 1 §:n soveltamatta.***

Vesilain 3 luvun 22.1 §:n mukaan: ”Lupaviranomainen voi hakemuksesta muuttaa kalatalousvelvoitetta ja kalatalousmaksua koskevia määräyksiä, jos olosuhteet ovat olennaisesti muuttuneet.” ***Olosuhteet ovat olennaisesti muuttuneet myös Keski-Kemijoen ja Yli-Kemin osalta.***

Poikastuotantoalueilla on erittäin tärkeä merkitys lohen ja vaelluskalojen palauttamisessa Kemijokeen. Yli-Kemillä Kemijärven yläpuolisella vesistöalueella koskemattomana, luonnontilaisena alueena on erittäin potentiaaliset poikastuotantoalueet. Poikastuotantoalueita on myös Keski-Kemijoella ja Sallassa Tenniöjoella ja Naruskajoella. Keski-Kemijoen ja Yli-Kemin vesistöalueiden sisällyttäminen velvoitteen piiriin on koko Kemijoen lohi- ja vaelluskalakannan elvyttämisessä

ratkaisevan tärkeää. Avi jätti huomioimatta erittäin merkittävät ja potentiaaliset poikastuotantoalueet.

Kemijoki Oy on yhtiö, jonka omistajina ovat mm. pörssiyhtiöt Fortum ja UPM. *Yhtiöllä on haitan aiheuttajaperiaatteen johdosta velvollisuus toteuttaa kalateiden/ohitusuomien rakenta-minen.*

Istutusten painopisteen tulee kohdistua joen suualueen sijaan varsinaiselle jokialueelle ja sen yläpuolisiin osiin. *Joen suualueelle suunnitellut massiiviset istutukset eivät leimauta vaelluskaloja jokeen vaan Isohaaran voimalaitoksen alapuolelle, jolloin luontaisen elinkierron ja lisääntymisen tavoitteita ei saavuteta.*

Yli-Kemin ja Keski-Kemjoen jääminen pois velvoitteen piiristä tarkoittaa huomattavaa haittaa alueiden ja kuntien edelleen kehittämiseksi ja elinvoimalle (kauppa, matkailu, majoitus, kalastusmatkailu jne.).

Lohen palauttaminen Keski-Kemijoelle ja Yli-Kemille mahdollistaa erittäin uhanalaisen raakku-populaation selviytymisen ja lisääntymisen.

Korkein hallinto-oikeus on kiinnittänyt huomiota EU:n vesipuitedirektiiviin ja vaelluskalojen luontaiseen elinkiertoon, joka tulee ottaa huomioon myös kyseessä olevassa velvoitteen muutosta koskevassa asiassa.

Avin päätöstä tulee täydentää siten, että se sisältää selkeän tavoitteenasetannan (kriteerit ja mittarit), jolloin toimenpiteiden vaikuttavuutta voidaan jälkikäteen arvioida. Kalateiden/ohitusuomien toiminnan tarkkailua tulee suorittaa myös Ely-keskuksen toimesta, eikä pelkästään asianosaisten toiminnanharjoittajien, jotka ovat jäävejä arvioimaan omaan toimintaa.

3.2 Vaatimus

Kuntayhtymä vaatii aluehallintoviraston päätöksen kumoamista siltä osin, kun se koskee Rovaniemen yläpuolisen Kemijoen vesistöalueen jättämistä muutetun kalatalousvelvoitteen ulkopuolelle. Kuntayhtymä vaatii, että Rovaniemen yläpuolinen Kemijoen vesistöalue tulee sisällyttää muutetun kalatalousvelvoitteen piiriin. Kuntayhtymä ei vaadi avin päätöksen kumoamista muulta osin.

3.3 Perustelut

Avi ei soveltanut päätöksessään Rovaniemen yläpuolista Kemijoen vesistöaluetta koskien perustuslain 2.3 §:ää, perustuslain 6.1 §:ää, perustuslain 20.1 §:ää, perustuslain 21.1 §:ää, hallintolain 6 §:ää, vesilain 1 luvun¹² 1 §:ää, vesilain 3 luvun 22.1 §:ää ja EU:n vesipuitedirektiiviä. *Avin päätös on lainvastainen.*

Mäenpää toteaa: ”Oikeusvaltion keskeisimpiin periaatteisiin kuuluu hallinnon lainalaisuus (rule of law). Lakisidonnaisuuden vaatimus merkitsee, että viranomaisten on noudatettava voimassa olevia oikeusnormeja. - - - Lainalaisuusperiaatteen mukaan viranomaiset eivät voi rajoittaa yksityisten

¹² Vesilain soveltamisala 2 §.

oikeuksia eivätkä asettaa heille velvollisuuksia, ellei tällainen toimivalta ole selvästi johdettavissa eduskunnan säätämässä laissa olevista toimivaltasäännöksistä.”¹³

Mäenpää toteaa: ”Viranomaiset voivat perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan käyttää julkista valtaa vain lain nojalla ja nimenomaisen, vallan käyttöön oikeuttavan toimivaltasäännöksen rajoissa. Kaikessa muussakin julkisessa toiminnassa – siis muun muassa julkisia hallintotehtäviä hoidettaessa ja julkisia palveluja toteutettaessa – on saman säännöksen mukaan noudatettava tarkoin lakia.”¹⁴ Mäenpään toteamukseen viitaten *avin olisi tullut kyseessä olevassa tapauksessa noudattaa tarkoin lakia.*

Mäenpää toteaa: ”Oikeusharkinta on sidottu lain soveltamiseen, joten sitä kutsutaan myös laillisuusharkinnaksi. Oikeusharkinnalla on ainakin periaatteessa katsottu mahdolliseksi päätyä yhteen ainoaan lainmukaiseen ratkaisuun, jonka sisällön päätöksenteossa sovellettavat säännökset riittävän yksiselitteisesti osoittavat. Tarkoituksenmukaisuusharkinta puolestaan on vapaampaa, ja se sallii valinnan useiden vaihtoehtojen välillä. Sille on pidetty luonteenomaisena mahdollisuutta päätyä useampaankin oikeaan ja lainmukaiseen ratkaisuun. Oikeusharkinnan ja tarkoituksenmukaisuusharkinnan erottelulla on edelleen merkitystä yleisenä lähtökohtana ja ajattelumallina. Viranomaisen harkintavalta ei kuitenkaan oikeudellisesti arvioiden koskaan ole täysin vapaata, vaikka sovellettava normi olisikin väljä, kuten muotoiluissa ”etu voidaan myöntää” tai ”tiedon antaminen on viranomaisen harkinnassa. Harkintavaltaa rajoittavat sisällöllisesti etenkin hallinnon oikeusperiaatteet (HL 6 §).”¹⁵

Avi on päätöksessään todennut vesilain 3 luvun 22.1 §:ssä mainitun olosuhteiden olennaisen muutoksen **koko** Kemijoen vesistöalueella. Tästä huolimatta avi jätti Rovaniemen yläpuolisen Kemijoen vesistöalueen velvoitemuutoksen ulkopuolelle. **Olosuhteiden olennainen muutos koskee myös Rovaniemen yläpuolista Kemijoen vesistöaluetta.**

¹³ Mäenpää 2023.

¹⁴ Mäenpää 2023.

¹⁵ Mäenpää 2023.